

דבר העורכת

גיליון שמיני של כתב־עת כבר אינו נהנה מימי החסד של כתב־עת בהרצה. האתגר שלו ושל הבאים אחריו הוא למסד את מעמדו של כתב־העת בקהילת השית. כגודל חשיבותם של המיסוד והשגרה, כן גם גודל הסיכון. מבחן ההצלחה של כתב־עת מדעי הוא ביכולתו להתמיד בהופעה סדירה, לשמור על רמה אקדמית גבוהה וליצור שיח מתמשך ומגוון, אך לא פחות מכך במידת מסוגלותו לייצג התפתחויות עכשוויות בשדה המחקר ובנכונותו ליטול חלק פעיל בעיצוב השיח האקדמי והציבורי. המאמרים, המסות ומדור הדיון הכלולים בגיליון זה מבקשים להתמודד עם אתגר זה.

המאמרים במדור העיקרי של סוציולוגיה ישראלית משקפים נאמנה את ההתחבטות המתמדת של החברה הישראלית בשאלות של אי־השוויון, את בחינת הגורמים המסבירים את קיומו, את השינוי בדפוסיו ואת דרכי שעתוקו, וכך את מידת השפעתם של מרחבי עשייה חדשים על התרחבותם, צמצומם או שינוים של דפוסים של יחסי כוח ואי־שוויון. כאלה הם המאמרים על התרחבות ההשכלה הגבוהה (סבטלנה בולוטיץ' צ'אצ'אשווילי, יוסי שביט וחנה איילון), על השינוי בדפוסי המשפחה (נלי אליאס) ועל ארגונים בחברה אורחית (בנימין גדרון, מיכל בר וחגי כץ). מאמרים אחדים נוגעים, כל אחד מזווית־ראייה תיאורטית שונה, בשאלות הקשורות למגדר ועדה. הם בוחנים גישות תיאורטיות של שיח פוליטי (הנרייט דהאן־כלב) כמו גם פרקטיקות של יומיום בשדות "נשיים" לכאורה, כגון הוראה (אודרי אדי־רקח) ומשפחה (נלי אליאס). למרות השונות בתיאוריה, בשיטות המחקר ובשדות המחקר, מאמרים אלה מאפשרים להעלות לסדר־היום הסוציולוגי הישראלי את הקשרים הסבוכים, ולא־אחת הסמויים ו/או המושתקים, בין משטרי־הדעת המגדרי והאתני – סוגיות שהמחקר בישראל רק החל את טיפולו בהן.

הרבט גנץ (Herbert Gans), מאוניברסיטת קולומביה, פרסם ב־Footnotes של האגודה הסוציולוגית האמריקאית, ביולי 2002, מאמר שכתרתו "רבים יותר מאיתנו חייבים ליהפך לסוציולוגים ציבוריים" (public sociologists). הוא רואה בהם תת־קטגוריה בתוך הקטגוריה הרחבה של אינטלקטואלים ציבוריים (public intellectuals) – חוקרים, אנשי רוח ומבקרים שמדברים אל הציבור הרחב בנושאים שהינם מרכזיים לחברה. הסוציולוגים, בהצטרפם לפעילות זו, הופכים את התובנות הסוציולוגיות לחלק מהשיח הציבורי. בין יתר תפקידיהם של הסוציולוגים הציבוריים, גנץ מדגיש את חשיבותם בהסרת המסווה ממיתוסים ומידע מוסכם. ברשימת האינטלקטואלים הציבוריים הוא מונה סוציולוגים בעלי השפעה כדניאל בל, רוברט בלה, ויליאם ג'וליוס וילסון, וכמובן, מקס ובר.

נראה שברוח תפיסה זו בחר רקטור אוניברסיטת תל־אביב להקדיש את סדרת הרצאות הרקטור לשנת 2002 לסוגיית הגלובליזציה, ולזמן אינטלקטואלים מתחומים שונים לדון בסוגיה נכבדה זו, שכן גלובליזציה נהפכה כמעט למילת־קסם בשדות עשייה שונים. "גלובליזציה בחוסר נחת" הייתה כותרת ההרצאה שנשא יהודה שנהב במסגרת סדרת הרצאות זו, וכך נמצא שנהב בדיוק במשבצת שגנץ קורא למלאה – של אינטלקטואלים שפּננים ממשאביהם כדי לדבר אל הציבור הרחב. ביקשתי מיהודה שנהב רשות לפרסם את הדברים שנשא במסגרת הרצאות הרקטור במדור הדיון של כתב־העת, כדי להעמיד את

סוגיית הגלובליזציה על סדר-היום המחקרי של הסוציולוגיה הישראלית ולהדגיש את חשיבות הדיון הציבורי בסוגיה זו. ניצה ברקוביץ ניאותרה להמשיך באתגר ולכתוב תגובה על מאמרו של יהודה שנהב, שכותרתה "אפוקליפסה עכשיו?!", ובמסגרתה היא מציגה, בין היתר, רעיונות לסדר-יום פוליטי ולשינוי חברתי הנובעים בעיקרם מנסיון של נשים. שני המאמרים גדושים רעיונות שאני מקווה כי יהיו עידוד לשיח ומחקר פוריים שימצאו את דרכם אל בין דפי סוציולוגיה ישראלית.

דבריו של יוחנן פרס לסיכום הדיון בינו לבין נדים רוחאנא בסוגיית הפיוס מובאים במדור הרהור וערעור. בימים אלה, כאשר הפיוס נראה רחוק כל-כך, סיכום זה משאיר בוודאי שאלות רבות פתוחות, אולם חשיבותו נעוצה בכך שהוא משאיר נושא חשוב זה על סדר-היום האקדמי והציבורי.

לכסוף, הגיליון הנוכחי עומד גם בסימן מחווה לזכרו של פייר בורדייה ולתרומתו העשירה לסוציולוגיה בת-זמננו. פייר בורדייה הלך לעולמו ב-23.11.2001, והידיעה על מותו איחדה, ולו לזמן קצר, את הקהילה האקדמית של הסוציולוגים, הפילוסופים וחוקרי התרבות וההיסטוריה בעולם כולו לכלל קהילה זוכרת ומזכירה. כנסים והרצאות יוחדו לו, ולימים הוצאו חוברות מיוחדות לזכרו. גם מקומנו לא נפקד בקהילת-זיכרון זו. ב-7.2.2002 ארגן חברנו סשה וייטמן ערב לזכרו של בורדייה בחסות החוג לסוציולוגיה ולאנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב. חלק מההרצאות שנישאו בערב זה מובאות בגיליון הנוכחי ומאירות פנים שונים של בורדייה ועבודתו. גדי אלגזי עומד על עיצוב מושג ההביטוס שטבע בורדייה, סשה וייטמן מנהיר את "ההבנה" אצל בורדייה, ג'וליה רסניק מציגה להסתכל על בורדייה בתוך השדה הסוציולוגי תוך שימוש באותם כלים שהציע הוא עצמו לבחינה של שדה וחברה, ואילו אבי קורדובה מנסה לפתור למעננו את חידת גדולתו. לקובץ הרצאות זה נוסף תרגום של דברים שכתב לוואיק וקנט (Loïc Wacquant) מאוניברסיטת קליפורניה בברקלי, מתלמידיו וממקורביו של בורדייה. במאמרו הוא מאיר את הביוגרפיה האינטלקטואלית של מורו, ועומד על תרומתו של כתב-העת *Actes de la recherche en sciences sociales*, שבורדייה היה מייסדו ועורכו הראשון. לוואיק וקנט, שהיה בעבר אורח החוג לסוציולוגיה ולאנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב, ראה בפרסום מאמרו בעברית לא רק מחווה אישית נוספת שלו לבורדייה, אלא גם ביטוי להערכתו לקהילה של הסוציולוגיה בישראל ולרצונו להשתתף בה. אני מבקשת להודות באופן מיוחד לחגי בועז שטרך על מלאכת התרגום של מאמרו של וקנט, ולטשה וייטמן שסייע בעריכת המאמר, ואשר לזכותו יש לרשום את קיום הערב לזכרו של בורדייה ואת הבאת הדברים לפרסום. התודה והברכה לכל התורמים לגיליון.

חנה הרצוג, עורכת